

DANSK FRILUFTSLIV

– forum for natur- og friluftsliv

Medlemsblad

nr. 86

november 2011

Formand:

Rasmus Simonsen

tlf. 24 45 36 10

simonsenrasmus@gmail.com

Næstformand

Dieter Toftkjær Sørensen

tlf. 20 82 56 71

toftkjaer@gmail.com

Kasserer:

Thea Jacobsen

jacobsen.thea@gmail.com

Sekretær:

Jesper Lind Nielsen

tlf. 51 51 42 04

thor_dk@hotmail.com

Webmaster:

Jacob Steensen

Jacob_Steensen@hotmail.com

Lars Lauridsen

lauridsenlars@gmail.com

Redaktion og annoncer:

Martin Johnsen (ansvarsh.)

tlf. 87 55 37 52

mbjohnsen@gmail.com

Terkel Berg-Sørensen

Grafisk tilrettelægning:

Kristian Dueholm Jessen

tlf. 22 97 41 03

dueholm@gmail.com

For- og bagsidebillede:

Martin Johnsen

Næste udgivelse: marts 2012

Deadline for indlevering af
stof: senest den 1. februar.

ISSN 0909 – 0614

DANSK FRILUFTSLIV

– forum for natur- og friluftsliv

www.danskfriluftsliv.dk

INDHOLD

Redaktøren har ordet.	3
Referat fra foreningens årsmøde	4
Regler for pædagogisk sejleds.	6
IOERC 2011	9
Fridjof Nansen - 150 år	11
Sker der noget med sproget i naturen?	15
Børns brug af naturen	19
Uglegylp - naturligvis	22
Turberetning	24
Turtips	26
Det vilde køkken	28
Boganmeldelser	30

FORENINGENS FORMÅL

Foreningens formål er at skabe, udbygge og vedligeholde kontakt imellem personer, der arbejder med vejledning og undervisning i natur- og friluftsliv. Foreningen skal arbejde for at styrke danske naturoplysnings- og friluftslivstraditioner i samarbejde med vore nordiske nabolande med det formål at skabe harmoni mellem menneske og natur såvel som mellem mennesker.

Bladet udgives af Dansk Friluftsliv - forum for natur- og friluftsliv og udkommer tre gange årligt.

nr. 87	marts	2012 deadline 1. feb.
nr. 88	juni	2012 deadline 1. maj.
nr. 89	nov.	2012 deadline 1. okt.

ANNONCERING

Det er muligt at annoncere i bladet. Prisen er 1500 kr. for en hel side og 900 kr. for en halv side. Kontakt den annonceansvarlige for yderligere information om formater og priser.

REDAKTØREN HAR ORDET

Af Martin Johnsen, adjunkt, pædagoguddannelsen i Viborg,
ansvarshavende redaktør for Dansk Friluftsliv, mljo@viauc.dk

Kære medlemmer af Dansk Friluftsliv! Det er med en vis portion nervøsitet og en smule stolthed at dette nummer af Dansk Friluftsliv sendes ud til jer. Vi har lagt os i selen for at I skal få en rigtig god oplevelse, når I læser dette blad...

Vi skriver år 2011 og friluftsliv i Danmark er i bund og grund et mangfoldigt begreb. Friluftslivet er institutionaliseret, pædagogiseret, professionaliseret, akademiseret, certificeret og meget mere. Mange friluftsfolk har skrevet om det i både teori og praksis. I disse år mere om teori, pædagogik, didaktik og sundhedspolitik end det praksisnære friluftsliv – der hvor det hele jo egentlig er startet. Vi har

også i foreningen og ikke mindst i bladet spillet med på denne udvikling, og vi vil også gøre det i fremtiden, men vi vil med dette blad, og i fremtidige blade, stille kursen lidt anderledes. Dansk Friluftsliv er en forening, hvor alle med interesse for natur- og friluftsliv er velkomne. Uanset om man er friluftslivsvejleder, studerende, naturvejleder, pædagog, lærer eller blot har en svaghed i fritiden for det derude. Der findes så megen erfaring, så mange fantastiske turoplevelser, så megen viden – lad os videndele i dette blad. Både på et akademisk niveau, det har vi brug for, og på et praksisorienteret niveau, det har vi måske endnu mere brug for. I indeværende blad kan I finde nye faste spalter, som netop lægger op til

denne form for videndeling af gode oplevelser, praksis og holdninger. Jeg kan blandt andet nævne: »Det vilde køkken« - inspiration til turmaden, »Uglegylp« - nyttig viden om naturen, »Turtips« - gode ideer til, ja alverdens turting og »Turberetning« - en god tur. Måske skulle du selv prøve. Bladet vil få noget mere volumen og udgives tre gange årligt. Bestyrelsen håber, I vil tage godt imod det.

Vores kære forening har snart eksisteret i 25 år, og det er faktisk noget vi skal være stolte af. Ingen i den nuværende bestyrelse har været med fra starten, men vi er meget bevidste om næste års betydning for foreningen. Så hermed et opråb til alle: »pak posen og uldtrøjen i sækken og drag på jubilæumsweekend 28.-29. april 2012 i friluftsvenerens lag på DGI Karpenhøj – det er tid til at kigge tilbage på 25 år af Dansk Friluftsliv«. Vi håber meget I har lyst til at komme - nye som gamle medlemmer - det bliver en rigtig god weekend. Vi glæder os til at være sammen med jer!

Når det er sagt, så vil indholdet i dette blad på mange måder være et godt billede af fremtidige blade af Dansk Friluftsliv. En blanding af teoretiske artikler med kant, praksisorienterede artikler med oplevelser, holdninger og erfaringsbaseret viden.

Endnu engang: vi håber I vil tage godt imod det. Rigtig god læselyst.

Julemøde 2011

Årets julemøde finder sted den 25.-26. november i Jægerhytten ved Bjerringbro. Pris: 50 kr. (inkl. mad, drikke og overnatning i shelters). Tilmelding til Martin Johnsen på mbjohnsen@gmail.com senest 15. november 2011. Traditionen tro laver vi julemad sammen og hygger os i venners lag. Alle medlemmer nye som gamle er velkommen.

Foto: Kristian Dueholm Jensen

REFERAT FRA FORENINGENS ÅRSMØDE 2011

.....

Dato: Søndag den 8. maj 2011 kl. 13.00

Sted: Brandbjerg Højskole, Jelling.

**Antal fremmødte medlemmer og bestyrelse:
16 personer**

Dagsorden

- 1) Valg af dirigent og referent
- 2) Bestyrelsens beretning
- 3) Regnskab 2010 og budget 2011
- 4) Fastlæggelse af kontingent
- 5) Indkomne forslag
- 6) Valg af bestyrelse
- 7) Valg af suppleant
- 8) Valg af revisorer
- 9) Eventuelt

Ad 1) Valg af dirigent og referent

Dirigent: Terkel Berg-Sørensen

Referent: Martin Johnsen

Ad 2) Bestyrelsens beretning

Bestyrelsens beretning blev fremlagt af formand Rasmus Simonsen, som kunne berette at bestyrelsen i det forgangne år havde koncentreret sig om foreningens kerneområder såsom bladet, genoplivelse af nyhedsbrevet, julemøde, hjemmeside, årsmøde og seminar. Beretningen handlede derefter om, at foreningen befinder sig i en brydningstid, hvor det kan være svært at finde de rigtige ben at stå på: 1) Medlemstallet er desværre for nedadgående og der uddannes mange friluftslivsvejledere, som desværre ikke er synlige i foreningen og på medlemslisten, 2) Vores opgave overtages af andre lønnede personer og personale bl.a. Videnscenter for friluftsliv og naturformidling (www.naturog-menneske.dk) m.fl. 3) Vi er ikke længere de eneste, der afholder friluftsseminar, hvorfor årets udgave er et nyt set up uden mandagsseminar. Til gengæld med fokus på det nærværende og interpersonelle friluftsliv lørdag aften - med stor succes, 4) Nuværende og tidligere medlemmer af Dansk Friluftsliv og bestyrelsen laver nye friluftslivstiltag rundt omkring i landet, hvilket er

godt. Der findes efterhånden mange friluftslivsnetværk (mere eller mindre specialiserede), hvor mange af foreningens tidligere områder dækkes. Det er selvfølgelig glædeligt, da det almene danske friluftsliv beriges af alle disse nye tiltag. Foreningen skal måske i fremtiden arbejde hen imod netværksdannelse for det brede friluftsliv – dette gennem årsmødet og det personlige møde mellem medlemmer og vores blad i en måske ny udgave. Af kommentarer til bestyrelsens beretning kan nævnes:

Johnnie Bøtke Laursen (tidligere formand): Det er præcis de samme udfordringer som for 10 år siden, processen er der hele tiden (vi har sejret os ihjel). Friluftsliv er alle steder. Jeg tror, vi skal have fat på en ny motivation. Mange ting bliver opfyldt andre steder. Men er der noget vi ikke ser. Fx motorik og børn eller andre temaer. Der er efterspørgsel efter netværk, men er vi opdelt i øst og vest Danmark? Bestyrelsen skal tage en beslutning i forbindelse med næste års 25 års jubilæum - et stort festfyrværkeri eller en ny motivation og dermed en ny fremtid for foreningen.

Erik Jegsen (kasserer): Vi sejrer os ihjel, hvis vi bliver visionsløse. Vi har været fødselshjælpere til mange ting. Kan vi lave nytænkning: holde fast i forskelligheden - det brede og mangfoldige friluftsliv. Vi er forskellige, men alle bidrager med et eller andet. Vi skal holde fast i det personlige uanset niveau og tilgang. Netværksaf-tenen i aften gav en masse – mødet mellem mennesker og hvordan kan vi bruge hinanden. Et muligt tiltag i forhold til de studerende på friluftslivsvejeruddannelserne er et fælles dansk friluftslivsmøde.

Mille Rohde (suppleant): De bliver præsenteret for Dansk Friluftsliv. Men de studerende tænker: hvad får vi for vores penge? Måske er de ikke nået til netværksdannelse osv. endnu?

Thea Jacobsen: Måske skal der serveres et eller andet - noget praktisk. En tur og derigennem skabe mødet mellem mennesker og foreningen.

Carsten Damsgaard: Mener vi bør lukke hjemmesiden og brug facebook og googlegroups.

Herefter beretning om bladet ved Martin Johnsen:

Udgivelse af medlemsbladet Dansk Friluftsliv er et af vore større aktiver. Det udkommer fire gange årligt - nu med flere og flere temanumre. Vi lægger meget arbejde i bladet, og synes at vi holder et godt niveau. Indhold og artikler er velkomne. Har I ideer til evt. indhold og/eller temanummer - kontakt ansvarshavende redaktør.

Af kommentarer til bladet kan nævnes:

Thea Jacobsen: Af økonomiske hensyn kan vi måske udgive to blade med mere indhold, større temaer osv. i stedet for 4 om året.

Dieter Toftkjær: Bladet skal bibringe med det, der sker i friluftslivet lige nu – det skal være nærværende.

Thea Jacobsen: Det skal være en balance mellem mangfoldig debat og forskning relateret. Skal vi prøve med turbeskrivelse?

Johnnie Bøtcher Laursen: Skal vi have en personlig stafet med i bladet?

Beretningen blev godkendt.

Ad 3) Regnskab 2009 og budget 2010

Erik Jegsen fremlagde regnskab for 2010 og det blev godkendt.

Erik Jegsen fremlagde budget for 2011. Det blev godkendt.

Ad 4) Fastlæggelse af kontingent

Ingen ændringer til kontingentniveau. Menigt medlem: 400 kr. Institutionsmedlemskab: 800 kr.

Ad 5) Indkomne forslag

Der var ingen indkomne forslag.

Ad 6) Valg af bestyrelse

Følgende var på valg: Rasmus Simonsen, Martin Johnsen og Mads Brodersen.

Rasmus og Martin genopstillede og Mads ønskede ikke at genopstille.

Følgende var ikke på valg: Erik Jegsen, Jesper Nielsen, Jacob Steensen og Dieter Toftkjær Sørensen. Erik øns-

skede dog ikke at fortsætte i bestyrelsen. Stor tak for mange års aktiv deltagelse i bestyrelsen – du vil blive savnet i Dansk Friluftsliv.

Følgende opstillede eller genopstillede til bestyrelsen: Martin Johnsen, Rasmus Simonsen, Thea Jacobsen, Lars Lauridsen, Samuel Westarp.

Følgende blev valgt: Martin Johnsen, Thea Jacobsen, Rasmus Simonsen og Lars Lauridsen.

Ad 7) Valg af suppleant

Til suppleantposten opstillede Kamille Rohde og blev valgt.

Ad 8) Valg af revisorer

Dan Panton og Jannie Nielsen ønskede ikke at genopstillede. Bestyrelsen ønskede at opstille Erik Jegsen og Mads Brodersen - begge blev valgt. Stor tak til Dan og Jannie for indsatsen i de forgangne år.

Ad 9) Eventuelt

Under eventuelt fremlagde Mads Brodersen foreningens arbejde i Friluftsrådets arbejdsgrupper vedr. ud-kast til stisystemer i Danmark.

Carsten Damsgaard nævnte, at foreningen burde være opmærksom på at sidde med ved bordet, hvis et evt. sejladssamråd blev nedsat. Det er meget relevant og vi bør være med, hvis et sådant samråd bliver til.

Sidst skal nævnes en tak til Brandbjerg Højskole for godt værtskab.

Foto: Kristian Dueholm Jessen

REGLER FOR PÆDAGOGISK SEJLADS OG LOKAL SIKKERHEDSPLAN I FRILUFTSLIV

Af Søren Andkjær, cand.mag., ph.d., Institut for Idræt og
Biomekanik, Syddansk Universitet, sandkjaer@health.sdu.dk

Præstø-ulykken

De fleste har sikkert hørt om den tragiske ulykke som skete fredag den 11. februar 2011 på Præstø Fjord. En dragebåd med 13 efterskoleelever og to lærere kæntrade i det kolde vand. En storstilet redningsaktion blev sat i gang med deltagelse af bl.a. Falck, SOK og lokale sejlere. Alle elever og den ene lærer blev reddet i land og overlevede. Opholdet i det iskolde vand betød imidlertid at mange havde meget lave kropstemperaturer (hypotermi) og efterfølgende blev lagt i kunstig koma for gradvist at blive varmet op til normal kropstemperatur. Flere af eleverne er under langvarig behandling og vil sandsynligvis have livsvarige men af ulykken. Den ansvarlige lærer blev fundet død 53 døgn efter ulykken.

Ulykken har sat fokus på centrale forhold omkring sikkerhed, risiko og ansvar i forhold til at arbejde pædagogisk med friluftsliv i Danmark. Spørgsmålene er mange:

- Hvordan kunne en så forfærdelig ulykke ske?
- Hvem har ansvaret?
- Kunne en tilsvarende ulykke ske på?
- Hvordan forhindrer vi at lignende ulykker sker i fremtiden?

Den tragiske ulykke har sat tingene på spidsen og aktualiseret en grundlæggende diskussion indenfor det pædagogiske friluftsliv i Danmark. Et centralt spørgsmål handler om hvorvidt det er rimeligt og forsvarligt at arbejde pædagogisk med friluftsliv i skoler og institutioner – når en så tragisk ulykke kunne ske? Mange ting gik galt og der kan peges på flere fejl som er begået af de ansvarlige. Ansvar og skyldsspørgsmål for ulykken er blevet udredt og placeret i søulykkesrapporten fra Den Maritime Havarikommission (http://www.dmaib.dk/Ulykkesrapporter/S%C3%B8ulykkesrapport_drageb%C3%A5d.pdf) og der følger nu et retsligt efterspil. Intentionen med denne artikel er at opridse de mere lovgivningsmæssige og pædagogiske konsekvenser af ulykken samt ikke mindst at se fremad og diskutere hvordan vi kan forhindre at der i fremtiden sker lignende ulykker.

Udgangspunktet for artiklen og den grundlæggende holdning er at det er vigtigt at arbejde pædagogisk med friluftsliv, fordi der her ligger mange værdier – både ift. sundhed, forståelse og læring om natur, personlig og social udvikling m.m. En tragisk ulykke som den i Præstø må imidlertid ikke kunne ske. Vi skal

med andre ord have et system - lovgivningsmæssigt og ift. procedurer og praksis – som forhindrer at en lignende ulykke vil kunne ske.

Der er to forhold som er helt centrale i forhold til at forhindre fremtidige ulykker. Der er en lovgivning på området, hvor Søfartsstyrelsen opstiller overordnede retningslinjer for aktiviteter, godkendelse af fartøjer m.m. Herudover handler det om en mere lokal plan eller strategi for håndtering af de risici som findes i forbindelse med formidling og udøvelse af friluftsliv (Andkjær 2008).

Love og regler fra Søfartsstyrelsen

»Vores ansvarsområde tager udgangspunkt i søfarten og dens rammevilkår, skibet og dets besætning«

(<http://www.sofartsstyrelsen.dk/omos/Sider/OmS%C3%B8fartsstyrelsen.aspx>)

Søfartsstyrelsen har ansvaret for søfarten i Danmark og for lovgivning og regler i forhold til sejlads, hvilket omfatter de regelsæt som var gældende fx ved ulykken i Præstø. Styrelsen har imidlertid tidligere kun i meget begrænset omfang interesseret sig for regler gældende for pædagogisk sejlads med småbåde.

Søfartsstyrelsen har naturligt nok reageret kraftigt på ulykken og i to omgange udsendt retningslinjer for pædagogisk sejlads med elever på fx skoler og institutioner. Med den første udmelding (21. februar 2011), så det ud til at blive meget vanskeligt at arbejde med friluftsliv til søs i pædagogiske sammenhænge i Danmark. Dette medførte en del mødevirksomhed og diskussion blandt folk som arbejder pædagogisk, professionelt og organisatorisk med friluftsliv. På SDU-konferencen på Sletten den 8.-9. juni 2011 (www.sdu.dk/friluftskonference) var sagen således et centralt tema, ligesom Friluftsrådet inviterede til et seminar om sagen d. 16. juni i København.

27. maj 2011 udsendte Søfartsstyrelsen nye retningslinjer for pædagogisk sejlads

(<http://www.sofartsstyrelsen.dk/Nyheder/Sider/sejladsmedelever.aspx>)

De reviderede retningslinjer åbner op for en række muligheder for at sejle med elever. Det centrale er, at man definerer og beskriver sin aktivitet samt overvejer og bearbejder sine procedurer.

Søfartsstyrelsen har lovet at der kommer reviderede retningslinjer i efteråret 2011.

En grundlæggende præmis for det friluftsliv og den aktivitet vi laver i pædagogisk sammenhæng på skoler, høj- og efterskoler, universiteter m.m. er at den er lovlig. Bådtyper, aktivitet og færdsel skal naturligvis følge de generelle love og bestemmelser der findes. Dette gælder uanset om man cykler i skoven, går med børn i trafikken eller man sejler med unge mennesker på vandet i kanoer og kajaker. Den lovgivende myndighed i forbindelse med færdsel på vandet er Søfartsstyrelsen.

Skoler og institutioners Sejlads med elever falder iflg. de nyeste retningslinjer ind under 3 områder eller kategorier:

1. Fartøjer, der anvendes erhvervsmæssigt
2. Fartøjer, der anvendes til oplæring i sejlads
3. Mindre både, a) der stilles til rådighed for eleverne til eget brug b) der anvendes til pædagogisk tilrettelagt samvær

Indenfor de tre områder gælder forskellige regler for hvilke fartøjer man må anvende og hvordan man skal forholde sig. Retningslinjerne giver som sagt mulighed for at skoler og institutioner kan arbejde pædagogisk med friluftsliv, og at elever og andre kan få naturoplevelser på vandet. Det centrale er at man er meget bevidst om, hvilken type aktivitet (kategori) man arbejder med, og at man følger de opstillede

retningslinjer og regler.

Retningslinjerne er ikke helt enkle at forstå og kræver at man gennemlæser dokumentet nøje og forsøger at forholde dette til egen praksis. På Kattinge Værk Natur- og aktivitetscenter har man nærlæst og bearbejdet dokumentet og efterfølgende udarbejdet en anbefaling til skoler og institutioners sejlads med elever. Udlægningen er enkel at forstå og er samtidig forsynet med gode eksempler (<http://www.kattingevaerk.dk/normerogretningslinierhavkajak.asp>).

Tilsvarende har Friluftsrådet udarbejdet Sikkerhedskrav for sejladsaktiviteter med »mindre fartøjer« - vejledning for skoler og institutioner (<http://www.friluftsradet.dk/nyheder/2011/juli/nye-sikkerhedskrav-til-sejlad.aspx>).

Det er absolut nødvendigt at skoler og institutioner orienterer sig ift. disse retningslinjer og indretter

Plan for risikohåndtering og sikkerhed bør indeholde retningslinier for:

- Hvordan man informerer deltagere og evt. deres forældre inden tur eller (evt. risikobetonede) aktiviteter?
- Standarder for udstyr (herunder vedligehold og kontrol med slitage m.m.)
- Brug af udstyr (f.eks. redningsvest)
- Hvor man bevæger sig – dvs. området man laver aktiviteter eller tager på tur i (er der begrænsninger ift. særlige målgrupper, niveauer, vejrforhold?)
- Hvornår man laver aktiviteter (fx. begrænsninger for aktivitet ift. årstid, vejr, vindhastighed og vandtemperatur)
- Hvordan man oplærer deltagerne i basale teknikker og evt. makkerredningssystemer?
- Kommunikationssystemer mellem deltagerne på tur (f.eks. nødsignaler på vandet)
- Nødudstyr (bl.a. til førstehjælp) samt kommunikation i tilfælde af uheld
- Retningslinjer for vejlederes kvalifikationer (i forhold til målgruppe og aktivitet)
- Instruktør- eller vejlederratio pr. gruppe deltagere/studerende (i forhold til den aktuelle aktivitet/tur)
- Hvordan man forholder sig i tilfælde af uheld/ulykke – i forhold til resten af gruppen, i forhold til evt. forældre og i forhold til pressen
- Klarhed over de ansvars- og forsikringsmæssige forhold som har betydning i tilfælde af uheld eller ulykker

deres praksis efter de gældende anbefalinger.

Lokal plan for risikohåndtering og sikkerhed

En ting er de mere generelle retningslinjer og regler for sejlads og aktiviteter på vandet. En anden og ikke mindre vigtig del handler om hvordan den enkelte institution eller skole handler i praksis. Det handler her om - med udgangspunkt i det overordnede regelsæt - at reflektere, bevidstgøre og synliggøre egen praksis med fokus på de særlige kontekstbundne forhold, fx aktiviteter, målgruppe, landskab m.m.

Ideen er her at den enkelte institution laver en plan for risikohåndtering og sikkerhed ved egen praksis. Planen kan udmøntes i en beskrivelse af standarder for »best practice« som er tilpasset den aktuelle institution og dennes virksomhed (dvs. målgruppe, naturområde, aktiviteter m.m.) og kan på denne måde ses som en del af den didaktiske refleksion og planlægning med fokus på sikkerhed.

Se skema på forrige side

Retningslinjerne og procedurerne bør evalueres eller vurderes (reviews) jævnligt (f.eks. hvert år) og helst af en ekstern (uvildig) kompetenceperson.

En plan for plan risikohåndtering og sikkerhed som er eksplicit og kendt af ledere, ansatte, instruk-

tører, vejledere og måske også for deltagere og elever vil være et vigtigt hjælpemiddel og instrument i forhold til at reducere risikoen for uheld og ulykker. Samtidig vil planen være et vigtigt dokument, hvis der i tilfælde af en ulykke skulle komme spørgsmål om ansvar og forsikring.

Ulykkesmønster og statistisk risiko ved friluftsliv ved kysten

Den store medicomtale efter ulykken i Præstø kan efterlade et indtryk af at det er voldsomt farligt at færdes på vandet i Danmark i forbindelse med pædagogisk friluftsliv. Dette er ikke helt rigtigt.

Selvom det er vanskeligt at påvise statistisk er der ingen tvivl om at samrådene og den øgede fokus på sikkerhed og kompetence i forbindelse med friluftsliv har medvirket til at øge sikkerheden og sandsynligvis forhindre ulykker i forbindelse med fx havkajak og andre former for friluftsliv (Andkjær & Laursen 2005).

Det er vanskeligt at sige noget præcist om statistisk risiko ved forskellige typer friluftsliv – ligesom ved andre aktiviteter (fx idræt eller færdsel i trafikken). Dette handler bl.a. om at vi sjældent kender de totale tal for deltagelse (antal deltagere og tidsforbrug).

Meget tyder imidlertid på at der ikke sker særligt mange ulykker i forbindelse med friluftsliv generelt og heller ikke i forbindelse med pædagogisk organiseret friluftsliv.

Foreløbige resultater fra undersøgelsen TRYG i naturen (TRYG-fonden og Syddansk Universitet) indikerer dette. På trods af en meget kraftigt øget aktivitet med fx havkajakker og kitesurfere igennem de sidste 5-10 år i Danmark, synes der ikke at være en tilsvarende stigning i frekvensen af hverken hændelser, næsten-ulykker (near-miss) eller fatale ulykker – snarere tværtimod.

Der er imidlertid vigtigt at skelne mellem forskellige former for friluftsliv. Når det drejer sig om pædagogisk formidlet friluftsliv, dvs. der hvor »nogen vil noget med nogen« – og specielt når det handler om børn og unge - er det ikke acceptabelt at der sker alvorlige ulykker. Derfor er det vigtigt med regler på området samt lokale planer for risikohåndtering og sikkerhed. Og det er vigtigt at aktørerne på området er bevidste om disse samt følger dem.

Litteratur

Andkjær – Riskmanagement i friluftsliv – Inspiration fra adventure i New Zealand. In.: Focus Idræt 2006

Andkjær & Laursen 2005: Samarbejde om sikkerhed i fremtidens friluftsliv. In.: Andkjær, Søren (red.), »Friluftsliv under forandring«, Forlaget Bavnbanke, 2005

Artiklen er tidligere bragt i FOCUS.

Links

www.sofartsstyrelsen.dk/omos/Sider/OmS%C3%B8fartsstyrelsen.aspx

www.dmaib.dk/Ulykkesrapporter/S%C3%B8fartsulykkesrapport_drageb%C3%A5d.pdf

<http://www.sofartsstyrelsen.dk/Nyheder/Sider/sejladsmødelever.aspx>

www.sdu.dk/friluftskonference

<http://www.kattingevaerk.dk/normerogretningslinierhavkajak.asp>

<http://www.friluftstraadet.dk/nyheder/2011/juli/nye-sikkerhedskrav-til-sejlad.aspx>

IOERC 2011

*Af Martin Johnsen, adjunkt, pædagoguddannelsen i Viborg,
ansvarshavende redaktør for Dansk Friluftsliv, mljo@viauc.dk*

.....

En personlig beretning om deltagelse i en international friluftslivskonference i Danmark - om forskning, friluftsliv og internationale perspektiver på dansk friluftsliv.

Der har ikke været megen sol og varme denne sommer, men nogen husker måske det gode vejr i starten af juli? Måske var du på kajaktur eller sov i hængekøje i en trætop - andre fordi de var på international friluftskonference på Mols. I fem dage summede det af liv i Nationalpark Mols Bjerge, på DGI Karpenhøj og Fuglsøcentret. Over 100 friluftslivsundervisere, -forskere og -vejledere fra hele verden var samlet til den 5. Internationale Outdoor Education Research Conference - for første gang nogensinde afholdt i Skandinavien. Vejret og landskabet viste sig fra sin bedste side - en flot kulisse at vise dansk friluftsliv frem i et internationalt perspektiv...

I dagene 4.-8. juli 2011 blev der præsenteret, analyseret, forklaret og ikke mindst diskuteret ud fra begreberne outdoor education og friluftsliv med udgangspunkt i temaet »different places, critical perspectives and new possibilities«. Der blev afholdt mere end 90

præsentationer inddelt i temablokke under overskrifter som »Outdoor education i skoler og institutioner«, »Risk management and safety«, »Lederskab og pædagogik«, »Outdoor recreation and 'friluftsliv'« m.fl. Af flere omgange blev der afholdt gruppediskussioner og praktiske konferenceaktiviteter og mulighed for eks-kursioner ud i det danske friluftsliv. Konferencen blev afholdt i et samarbejde mellem Institut for Idræt, Københavns Universitet og Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet - blandt andet organiseret af dansk friluftslivs efterhånden to grand old men Erik Mygind og Søren Andkjær.

Vi går rundt her i de nordiske lande og tror at vores »friluftslivs«-begreb er noget særligt - og det er det måske også... Jeg blev da i hvert fald lidt overrasket over, at der sidder adskillige undervisere og forskere rundt omkring i verden, som faktisk studerer og forsker i *friluftsliv*. Ikke adventure, outdoor education eller andre engelske/amerikanske »udebegreber«, men friluftsliv, som vi forstår det her i Skandinavien. I bogen »Nature First«, som tidligere er anmeldt i blad nr. 76, kan I få et indblik i nogle af perspektiverne.

Foto: DGI Karpenhøj

Foto: DGI Karpenhøj

Hvis vi løfter os op i et helikopterperspektiv og reflekterer lidt over at en sådan konference afholdes i Danmark, så synes jeg, at det på mange måder kan være med til at promovere både Danmark og dansk friluftsliv i en meget positiv retning. Før konferencen blev der afholdt såkaldte »pre-conference activities« hvor deltagerne kunne praktisere dansk friluftsliv i 2-3 dage – eksemplificeret gennem bl.a. havkajak, MTB, vandreture, træklating og naturformidling i Mols Bjerger. Det var dog kun en lille skare, der benyttede sig af det tilbud. Deltagerne ser, hvordan vi i Danmark tænker vores egen nationale »Nationalpark«-tanke gennem Nationalpark Mols Bjerger med landbrugsjord, Ebeltoft by og meget kultiverede landskaber. Hvordan dansk friluftsliv er inspireret af både den nordiske friluftslivstradition med uld, shelter, bål og turperspektiv til mere aktionsprægede iscenesatte aktiviteter i naturen som snorkelbanen ved Fuglsø strand, MTB og træklating. At der i lille Danmark faktisk arbejdes og forskes en del indenfor felt outdoor education og friluftsliv, og at der praktiseres meget friluftsliv i skoler og institutioner gennem udeskole og friluftsliv som fag på flere niveauer. Mødet mellem mennesker, de uformelle samtaler ved middagsbordet, interessen for samme felt – alt sammen medgivende til en fælles forståelse og oplevelse af det danske land og dansk friluftsliv.

Omvendt kan vi også i Danmark blive klogere på vores eget friluftsliv, vores egen formidling og ikke mindst

dansk forskning omkring friluftsliv ved at møde andre kulturer. Det at, møde det anderledes, og reflektere over det. En af de vigtigste sider ved denne type af konference er netop mødet med andre kulturer og lære af andre kulturer. Vi kan jo bare se på vores eget friluftslivsbegreb herhjemme. Det er gennemsyret af andre internationale traditioner og kulturer. Men lige præcis herigennem finder vi jo det som vi selv, ofte på individ eller institutionsniveau, definerer som vores friluftsliv. Måske har vi ikke samme definition af friluftslivet om 5 år, men lige nu, på dette tidspunkt og sted, giver det mening.

På konferencen var der en forfriskende blanding mellem academia og praksis friluftsliv. Deltagerne kunne bl.a. selv bestemme om de ville sove i shelter, lavvu eller indendørs. Der var friluftsaften med bål, sang og gamle idrætslege, mulighed for fysiske aktiviteter hver eftermiddag og afsat en eftermiddag med flere ekskursionsmuligheder. Derudover de førnævnte »pre-conference activities«.

Hvorfor denne beretning? Dansk Friluftsliv blev tilbudt en plads på konferencen for derigennem at op-søge relevante og interessante oplægsholdere, som kunne have interesse i at publicere deres oplæg, teorier og andet i bladet. De kommende blade i 2012 vil derfor indeholde en eller flere artikler baseret på diverse konferenceoplæg. De kan være på engelsk eller norsk. Lad det være inspiration til jeres daglige praksis.

FRIDTJOF NANSEN - 150 ÅR

*Af Terkel Berg-Sørensen, tidligere bestyrelsesmedlem,
Æresmedlem i Dansk Friluftsliv*

Foto: Martin Johnsen

Den 10. oktober i år vil det specielt i Norge blive markeret, at man runder Fridtjof Nansens 150 års fødselsdag. Det vil også være relevant i Danmark, for det er ikke en »hr. hvem-som-helst«, det drejer sig om. Fridtjof Nansen er nemlig en person, der kan sætte mange titler på sit visitkort. Nogle få er: polarforsker, videnskabsmand, diplomat og filantrop.

1888 krydsede Nansen på ski sammen med fem landsmænd, som de første, den grønlandske indlandsis. Fra 1893 til 1896 stod Nansen i spidsen for en ekspedition med »Fram«. Planen var at lade skibet drive hen over Nordpolen og undervejs udføre en række videnskabelige undersøgelser. Resultatet blev blandt andet professorater til Nansen i zoologi og oceanologi. I 1905 var Nansen stærkt impliceret i, at personalunionen mellem Sverige og Norge blev ophævet, og at den danske prins Carl udnævntes til norske konge. Fra 1906 til 1908 var Nansen der frie Norges første ambassadør i London.

Efter 1. verdenskrig væltede det ind med næsten uløselige opgaver, som stort set alle havnede hos Fridtjof Nansen. Det drejede sig fx om hjemsendelse af ca. ½ million krigsfanger, hjælp til ca. 1½ million flygtninge og hjemløse, udveksling

af nationale mindretalsgrupper, udstedelse af de såkaldte »Nansenpas« til statsløse flygtninge og afhjælpning af en voldsom hungersnød i fx Rusland.

I 1921 blev Fridtjof Nansen udnævnt til højkommissær i flygtningespørgsmål, og året efter modtog han - for sin enorme og uselviske indsats - Nobels fredspris.

Ovenstående er blot en lille »mundsmag« på, hvad der let kunne uddybes yderligere, når det drejer sig om at fortælle om denne usædvanlige og særprægede personlighed i norsk og international historie. Jeg forestiller mig dog, at mange af foreningens medlemmer måske navnlig er interesserede i at vide, hvordan Fridtjof Nansens holdning var til emner som fx: *Idræt, sport og friluftsliv*.

Hvad mente han i grunden her?

Fridtjof Nansen blev som allerede nævnt født den 10. oktober 1861 i Kristiania (det senere Oslo) og vok-

sede op til at blive en meget stærk, spændstig, udholdende og alsidig idrætsudøver med en glimrende fysik. Han dyrkede navnlig skøjteløb, skiløb, svømning og redskabs-gymnastik. Hans opvækst skete med Nordmarkas skove, elve og vande som nærmeste nabo, og kærligheden til naturen, og til alt, hvad der lever der, udviklede sig tidligt. I naturen følte han sig hjemme, og også senere, da bylivet i lange perioder lagde beslag på ham, måtte han med jævne mellemrum tilbage til naturen og hente styrke der.

Det vil blive for omfattende her at gå i detaljer, når det drejer sig om Nansens liv som idrætsudøver og friluftsmenneske, men det skal da kort omtales, at Fridtjof i ungdomsårene - fra han var 13 år, og til han blev 22 år - satte pris på at deltage i idrætskonkurrencer. Navnlig i hurtigløb på skøjter og i kombinerede langrends- og skihopkonkurrencer gjorde han sig

fordelagtig bemærket med mange fornemme placeringer.

Særlig berømt er Nansens deltagelse i det såkaldte Husebyrenn i Kristiana i 1884. På det tidspunkt studerede han zoologi i Bergen, og da jernbanen dengang sluttede i Voss, løb han på ski over Hardangervidda for at nå frem til konkurrencen, hvor man netop det år - beklageligvis for ham - havde sløjfet langrendet. Trods manglende specialtræning i hop klarede han sig alligevel flot - og derefter løb han tilbage over højfjeldet, endda med overnatning i sneen undervejs (sammen med sin hund).

Efter Husebyrennet deltog Nansen ikke mere i idrættskonkurrencer. Dem ville han ikke bruge tid på fremover, men konkurrencelysten slap ham aldrig. Herefter blev det stadig mere interessant at konkurrere med sig selv og sprænge grænser for det, man troede var umuligt. - Hele livet igennem var Nansen

således meget optaget af præstationer, men disse fandt dog stadig sjældnere sted inden for etablerede konkurrenceregler, og med hensyn til idrætten, så skulle den helst foregå ude i den frie natur, så den kunne blive en foryngelseskur for sjæl og krop.

Som friluftsmænd har Fridtjof Nansen næppe haft sin lige, når det gjaldt forudsætninger, hverken i samtid eller eftertid. At tænke sig en person, der er på datidens topniveau i udholdenhed og hurtighed inden for skøjte- og skiløb, der har en redskabsgymnasts smidighed og spændstighed, der er en utrolig dygtig jæger, som kun yderst sjældent »bommer« sit bytte og derved imponerer selv garvede storjægere på den tid. Han har en styrke og en vilje, som gør, at han kan løbe på ski i dagevis i højt tempo. På turen fra Bergen til Kristiana og retur i 1884 havde han således etaper på op til 80 kilometer dagligt under

vanskelige forhold. Så det er ikke underligt, at netop denne imponerende præstation indledte en ny æra for skiidrætten og friluftslivet i Norge.

Efter denne meget kortfattede og ufuldstændige præsentation af Fridtjof Nansen vil det vist være ganske passende og naturligt, at han også selv får ordet.

OM IDRÆT sagde Nansen således engang ved et møde i Pædagogisk Samfund i Oslo blandt andet: »Idrætten har mistet en del af sin værdi derved, at kappestriden er blevet alt for dominerende. Dermed er den blevet omdannet til sport, og alt, hvad der hedder sport og rekorder, er ikke af det gode. I stedet for at skabe sunde og uafhængige mænd avler sporten forfængelighed. Idrættens opgave skulle jo være at udvikle og styrke legeme og sjæl, samtidig med at den fører os ud i naturen. Men mange af vore sportsmænd er jo blevet

Foto: Martin Johnsen

muskelmaskiner, væddeløbsheste, som ved store stævner stræber efter at slå rekorder og at nå nogle meter foran de andre».

OM FRILUFTSLIVET holdt Fridtjof Nansen i 1921 en tale, der ofte er blevet citeret. Talen var rettet mod den norske skoleungdom, og Nansen fortalte blandt andet, at han i sin drengetid kunne genfinde sine egne skispor i Nordmarka efter et par ugers forløb. Nu er det dog anderledes, men med den udvikling, idrætten havde fået, var alting alligevel ikke for godt. Man glemte for ofte, at idrætten ikke var et mål, men et middel. Målet var stadig: en sund sjæl i et sundt legeme.

Så var der også den anden side – selskabeligheden. Det var, som om man ikke kunne dyrke idræt uden at være i flok. Det var tilsyneladende nødvendigt med klubber, foreninger og stævner samt hyppige sammenkomster i klubhuse og hytter. Men en vigtig side af idrætten skulle jo være at komme væk fra de mange, bort fra det evindelige jag, den forvirrende larm – komme ud i naturen, ud i det store rum.

Det så Nansen som det største ved friluftslivet!

»I det larmende samfund får ungdommen aldrig tid til at standse op, ansigt til ansigt med sig selv, ingen tid til at »lytte til stemmerne«. Friluftslivet bliver bare til en ny form for selskabelighed. Fornøjelser og glæder uden for det daglige arbejde er nødvendige. Det er sikkert og vist. Vi trænger til adspredelse, til hvile for det, som hjernen hele tiden beskæftiger sig med. Men her gælder det om med forstand at vælge, hvad der giver varig glæde og forfriskelse. Og mon dog nogen for alvor vil påstå, at meget af det ferieliv, som nu leves, virkelig opfylder den fordring? Det, som skal

give os erstatning for dette støjende bysamfund - præget af jag og overfladisk selskabelighed og føre os tilbage til en mere menneskelig tilværelse, er og bliver nu engang det enkle liv i naturen - skov og mark og fjeld - på de store vidder, i den stille ensomhed, hvor helt nye og større tanker strømmer ind i en og sætter mærker, der ikke så hurtigt viskes ud igen. Man føler sig uvilkårligt som et andet, naturligere og sundere menneske. Man føler, at man har noget, der »ligger under«, og som er ens virkelige personlighed, og man vender tilbage med et friskere og sundere syn på livet end det, som fortoner sig herinde i byen. - Se, i ødemarkerne, i skovensomheden, med syn af de store vidder og fjernt fra den forvirrende larm, der er det, at personligheder formes«.

En hovedregel i dagens friluftsliv er, at man ikke skal tage på tur alene. For Nansen var det modsat. Han mente, at hvis man har mulighed for det, skal man netop tage på tur alene. Ensomheden muliggør en nærhed med naturen og giver plads for dybere tanker uden for fællesskabets flok. Man bør højst unde sig selskab med en hund eller en jagtkammerat. Man skal kunne klare sig selv - være nøjsom, hårdfør, uafhængig og selvhjulpent. - Disse nansenske dyder trænede han op lige fra barndommen, og dem forkyndte han videre til sin samtid.

Gunnar Breivik vurderer i et foredrag Fridtjof Nansen og hans synspunkter blandt andet således: »Friluftsliv skal forædle mennesket, give det karakter og holdning, styrke viljen og give det stærke oplevelser. Men dette må ske ved, at man udsætter sig for udfordringer, viser vovemod og sprænger græn-

ser. Det nansenske friluftsliv har derved en helt anden karakter end den rousseauske milde hyrdeidyl. Og det var langt mere realistisk. Nansen ønskede, at mennesket skulle beherske de praktiske ting. Noget af det sidste, han skrev, er en undersøgelse af forskellige træsorters glideevne på sne. Nansens forhold til tekniske og praktiske ting var fuldt på højde med det bedste i samtiden, selv om han mente, at man om nødvendigt skulle klare sig med lidt eller ingenting«.

For Fridtjof Nansen er forholdet til naturen lige fra drengetiden et førstehåndsforhold – i modsætning til de fleste fra generationerne før ham, idet de havde et andenholdsforhold til naturen, gennem litteraturen og billedkunsten. Men for Nansen bliver »naturen en arena for hans ungdoms træning og manddoms bedrifter. Den er genstanden for hans forskning, fornyelseskilden for ham selv hele livet igennem, sangbunden i hans sjæl og templet i hans religion«, som Jon Sørensen udtrykker det i sin bog til norsk ungdom.

Fridtjof Nansens datter, Liv Nansen Høyer, skal have de sidste ord i forbindelse med denne lille smagsprøve på nogle af de synspunkter, som Nansen i sin tid gjorde sig til talsmand for. Hun skriver i sin særdeles læseværdige bog om sine forældre blandt andet om sin far, ganske kort, men alligevel meget træffende: »Altid var det friluftslivet, som kaldte på ham. Han kunne ikke leve uden det«.

SKER DER NOGET MED SPROGET I NATUREN?

Af Ophelia Achton, lektor i naturfag og
Peter Sabroe seminariet, VIA UC, oa@viauc.dk

.....

**»Menneskets tilegnelse og forståelse af dets verden er sprogligt formidlet«
(Martin Heidegger)**

A dskillige forskere og forfattere af litteratur om udelivets betydning hævder, at naturen har indflydelse på vores måde at tænke på og er en inspirationskilde for såvel litteratur som billedkunst. Uanset ens natursyn er naturen nærværende som kulisse for vore aktiviteter og som ressource, og for mange har naturen også en værdi i sig selv. Men hvordan skal naturoplevelsen være for at få indflydelse på den måde vi udtrykker os på?

I antologien »Saving Place« giver forfatterne Emerson og Lopez eksempler på, hvordan naturen får indflydelse på den måde, vi udtrykker os på og oplever os selv. I følge Emerson er det nødvendigt at være i landskabet og være åben for den påvirkning naturen har på os, hvis der skal ske en indflydelse på sproget. Han skriver for eksempel: »Stjernerne vækker en særlig ærbødighed, fordi selv om de altid er der, er de uopnåelige, men alle naturfænomener giver en slægtskabsfølelse, når ånden er åben for deres indflydelse«.

Mens Emerson mener, at det er vigtigt at være i naturen for at få disse oplevelser, er Lopez fortaler for, at ærbødigheden og respekten kommer fra vores interaktion med naturen og bedst kan udtrykkes gennem fortællingen. Han siger, gennem storytelling vil læseren eller tilhøreren få den samme ærbødighedsfølelse, som den der havde naturoplevelsen på førstehånd. Når det beskrives godt, kan den skrevne fortælling vække stærke følelser.

Disse to synspunkter giver et meget godt billede af diskussionen om førstehåndsoplevelsernes betydning i forhold til erkendelse, sansning og sprogudvikling i naturen. De er samtidig en god indledning til denne artikel, der er blevet til på basis af undertegnede undren over den særlige genre, mine studerende på friluft vejlederuddannelsen bruger, når de skal beskrive

deres obligatoriske solodøgn i naturen. Opgaverne herfra synes at have en anden karakter end de opgaver, jeg ellers modtager fra de samme studerende.

Min oplevelse er, at der sker noget med sproget, når den studerende er ude i naturen og alene. Sproget bliver rigere og mere varieret og fokus ligger på andre ting end det de normalt fokuserer på, når de beskriver friluftslivet.

Min undersøgelse

Jeg har nærlæst 28 solodøgnsopgaver af friluft vejlederstudenter i VIA UC. De har fået stillet opgaven: A: Beskriv hvad der er »dit friluftsliv«? Min. 2400 anslag og maks. 4800 anslag. B: Giv en beskrivelse af hvor turen gik hen, hvordan havde du organiseret overnatning (tilladelse? - i det fri, shelter eller måske i bivuak – mad/drikke) og sidst, men ikke mindst en beskrivelse af dine tanker om dine oplevelser.

Det er altså begge opgaver, hvor de studerende bliver bedt om at give en beskrivelse af et emne. Der er ikke krav om hverken analyse eller diskussion. Begge opgaver beder om en personlig udlægning, i den første af en konkret naturoplevelse og i den anden i deres måde at se på friluftslivet på. Forskellen på opgaverne er, at første opgave kræver, at man går ud og får en førstehåndsoplevelse for at skrive den, mens den anden bliver lavet hjemme ved skrivebordet.

Jeg forsøger at undersøge det særlige i disse opgaver ved at lave en slags genreanalyse, inspireret af Bhatias 7-punktsanalyse, af teksten:

- 1) Først placeres teksten i en situationel kontekst, ved på overfladeniveau at se på tekstens indhold, layout, genres normer og ens eget kendskab til teksten.
- 2) Hvilken litteratur eksisterer om den genre man ønsker at analysere.

- 3) Her fokuserer man på de kontekstuelle forhold, der kan have indflydelse på udformningen af en given genre. Man kan sige, at det der er særligt her, er at de studerende (afsenderen) tilbringer minimum et døgn alene i naturen. De er blevet bedt om at undlade at medbringe mobiltelefoner og andet elektronisk udstyr. Turene foregår i november/december, det vil sige på en årstid, hvor det hele er lidt hårdere, end man er vant til, og at man måske kan mærke sig selv lidt mere. Det skal også bemærkes at friluft vejlederstuderende er en meget varieret gruppe. De studerende har forskellig baggrund, nogle har en mellemlang videregående uddannelse og nogle har en kortere uddannelse. Det er generelt ikke mennesker med store erfaringer i at formidle stof skriftligt.
- 4) Kvantitativ eller kvalitativ vinkel på analysen. I mit tilfælde en metode, man bruger, når man i arbejdet med interviews skaber mening ad hoc efter Kvale, hvilket har bragt mig frem til at se på følgende:
 - Disponering af teksten
 - Det anvendte sprog i forhold til brugen af malende beskrivelser, som jeg undersøger ved at se på mængden og arten af adjektiver og adverbier,
 - Brugen af besjæling og personifikation
 - Graden af specifikation af de beskrevne fysiske omgivelser.
- 5) Her ser man på den institutionelle kontekst, som her er, at modtageren er underviseren og opgaven er en del af en række afleveringer, der skal til for at bestå 3. modul på uddannelsen, hvor opgaven typisk vil være en tekst, der består i en indledning, der beskriver, hvad opgavens mål er, herefter en beskrivelse i saglige vendinger af emner, metoder og begrundelser og afsluttende med en konklusion. Som nævnt under trin tre er friluft vejlederstuderende en gruppe, der ikke har stor erfaring med skriftlig formidling, og de opgaver jeg ellers møder fra denne gruppe er ligesom de 15 opgaver jeg sammenligner med ofte skrevet i et lidt stift sprog uden den store variation, hvilket jeg tænker, hænger sammen med at man som studerende gerne vil skrive på en måde, man forestiller sig tilfredsstillende underviseren bedst, hvilket er fornuftigt nok. Men når man ikke er skrivevant bliver sproget ofte lidt stift, fordi det ikke er ens eget.
- 6) Her laves sproganalysen.
- 7) For at nuancere analysen inddrages her fagkendere, her har jeg modtaget et konstruktivt bidrag fra lektor Gerd von Buchwald Lütken

Resultater

Solodøgnsopgaverne er gennemsnitlig på to normalsider og er alle på nær to bygget op som fortløbende fortællinger. Der indledes med en kortfattet og saglig beskrivelse af planlægningen, herefter en malende beskrivelse af selve turen, der afsluttes ved udgangspunktet, der enten er parkeringspladsen, hvor bilen blev efterladt eller hjemme i egen bolig. Fortællingerne er i enkelte tilfælde krydret med digte, tegninger eller fotos.

Der er generelt to foci i turbeskrivelserne. Det ene fokus er det rent praktiske omkring maden, det at tænde bål og slå lejr. Her ligner sproget, det jeg kender fra de andre studenterarbejder. Det vil sige kort og temmelig præcist uden brug af mange beskrivelser.

Det andet fokus er de fysiske omgivelser, det vil sige landskabet og vejret. Disse beskrivelser er generelt særdeles levende beskrevet ved brug af mange malende adjektiver og adverbier og mange metaforer dels i form af de mere dagligdags metaforer, som for eksempel at tiden efter det er blevet mørkt og man sidder ved bålet »slæber sig af sted« eller når det handler om vejret at »vinden pisker af sted«, dels i form af besjælinger (konkrete genstande tilføjes menneskelige egenskaber, som for eksempel, når der skrives at »træet strakte sine grene søgende mod himlen«) og personifikationer (abstrakte begreber tillægges menneskelige egenskaber eller kvaliteter, som for eksempel, når der skrives at »mørket sneg sig ind på mig«).

I forhold til adjektiver og adverbier, kan man sige, at sproget i solodøgnsopgaverne er langt mere varieret, end jeg kender det fra opgaveskrivning normalt, hvilket bekræftes af de femten opgaver (s.s.3) jeg har nærlæst som sammenligningsgrundlag. Disse er nærmest støvsuget for adjektiver og adverbier, og når der endelig bruges malende beskrivelser er det med mere almindelige ord som »dejlig skov«, »frisk luft«, »koldt vand« eller »varm nat«, mens der i Solodøgnssrapporterne ses et langt mere varieret brug af sproget, for eksempel »dybsort stjernegrund«, »bleg og træt sol«, »hæslæsende fart«, »forkrøblet og forvasket skov«.

I brugen af besjælinger og personifikationer er forskellene også tydelige. Der er stort set ikke gjort brug af besjæling eller personifikation i opgaverne om friluftslivet, der er i alt fem eksempler på sådanne i de femten læste opgaver, og her er der tale om noget, man måske kunne kalde klicheer som for eksempel »naturens væsen«, mens der i solodøgnssrapporterne er et væld af disse to varianter af metaforen. Dels er der mange af det, man kunne kalde almindelig anerkendte be-

sjælinger som »vinden lægger sig«, »det frådende hav«, »solen får magt«, men herudover er der en del som måske er knap så gængse i almindelig hverdagsdansk, som for eksempel »himlens vindue åbnede sig«, »havet ånder tyst«, »bålet knitrer og sender små stjerner af sted«, »det er som om hver enkelt stjerne har sit eget ur« og »den næste række træer stod med blottede rødder og var klar til at ta' springet«.

Det sidste jeg har kigget på er detaljeringen i naturbeskrivelserne, og også her er forskellene markante. Hvor de studerende i friluftslivsopgaven generelt ikke kommer de fysiske omgivelser nærmere end »Naturen«, »Dyr«, »Planter«, bliver omgivelserne beskrevet langt mere detaljeret. Dels gennem de omtalte malende beskrivelser, men også gennem en mere korrekt naturvidenskabelig klassificering af det oplevede. Her er naturen udspecificeret som særlige naturtyper »strandeng, højmose, fyrreskov, bøgeskov« og så videre, og de forskellige elementer er beskrevet ved deres naturvidenskabelige navn kronhjort, guldsmed, bøgetræ, moler og diplokraterion sandsten.

Hvad kan man sige om disse resultater?

I de to typer opgave, hvor den ene er baseret på førstehåndsoplevelsen alene i naturen, og den anden er baseret på et mere teoretisk grundlag i form af en beskrivelse af, hvad man har læst og hørt om friluftsliv, og hvordan man tænker man kan bruge det, er forskellene meget tydelige.

I solodøgnsopgaverne ser man overordnet en fortælling, der gennemløber en tur fra start til slut, mens teksttyperne ændrer sig undervejs. Først kommer planlægningsfasen, der kort og konkret beskriver, hvad man vil og hvordan man vil gøre det. Her er arbejdet ved skrivebordet. Herefter kommer selve turbeskrivelsen, som dels får en ekspressiv funktion, hvor fokus er på afsenderens holdning og følelser, og som fungerer dagbogsagtigt: »Da jeg ved, at jeg indimellem er udstyret med en lidt for god fantasi, så sørgede jeg for, at der ikke blev for meget den kunne leve af... på den måde kunne jeg slippe for underlige ideer om, hvilke (fantasi-)væsner, der kunne kigge på mig derindefra« eller »Stranden skuffede mig på grund af de bjerge af affald der lå«, dels får en poetisk funktion i form af sproglige billeder og i nogle tilfælde direkte lyriske indslag, i form af for eksempel haikudigte.

Den genre opgaverne ligger nærmest er robinsonaden. En robinsonade betegner en litterær genre, som drejer sig om at klare sig alene, afsondret fra det samfund, man kommer fra. I romantikken blev robinsonaden

særlig populær som en hyldest til naturen, der kunne lære mennesket alt det væsentlige om tilværelsen, hvis man kunne åbne sig og lytte. Eller med et tidstypisk udtryk: læse i »naturens store bog«. Genren er opkaldt efter Daniel Defoes bog: Robinson Crusoe, som udkom i London i 1719. Det er en roman, der rummer såvel oplysningstidens saglige og nytteorienterede syn på naturen som romantikkens følelsesladede og højstemte opfattelse af naturen som det vilde og uberørte, der står i modsætning til civilisationens ødelæggende magt. Den oprindelige Robinson Crusoe var ingen børnebog, men Jean-Jacques Rousseau, der har haft stor indflydelse på dansk opdragelsestænkning, så dens opdragende muligheder, og hen mod 1700-tallets slutning blev grunden lagt med den tyske pædagog J.H. Campes Robinson der Jüngere (1779-80). Campes idylliserende version forener oplysningstidens kristendom med Rousseaus opdragelsestanker og lader en kærlig far fortælle den belærende historie for sine undrende børn.

Når de studerende vælger denne genre, er det ikke et bevidst valg, men et resultat af en kulturel arv. Denne kulturarv afspejler sig også i vores natursyn. Der er sket et skift i natursynet - i al fald i den vestlige verden - fra det nytteprægede til det rekreative natursyn. Mennesket er kommet på afstand af naturen, og indgår ikke længere i et produktivt forhold med den.

Selv om der muligvis er en større bevidsthed om, at det betyder noget, hvordan vi behandler naturen, føler de færreste at de er direkte afhængige af naturen som ressource for overlevelse, og det har åbnet for et sentimentalt forhold til naturen. Men det handler stadig på en eller anden måde om menneskets brug af naturen, og er på den måde et antropocentrisk natursyn, hvor mennesket projicerer sin egen sentimentalitet ud i naturen, og mener at kunne bruge naturoplevelsen til at få svar på livets spørgsmål. Og til denne sentimentale brug af naturen hører en særlig udtryksform. Det er netop det Emerson hævder, når han understreger nødvendigheden af at være derude i naturen og åbne sig for at kunne bruge oplevelsen og udvikle sig.

Set fra et outdoor-pædagogisk synspunkt er det interessant, hvis denne lille caseundersøgelse er generaliserbar - sker der virkelig noget med sproget, når læringsrummet er naturen? Og hvad betyder det at man er på egen hånd og har god tid? Vi ved endnu ikke meget om det. Der er ikke lavet mange undersøgelser af, hvad ophold i naturen betyder for sproget. I Dan-

mark findes en enkelt undersøgelse, hvor Lene Herholdt (Herholdt 2003) har lavet en sammenlignende undersøgelse af børns mundtlige kommunikation i henholdsvis klasseværelset og skoven. Hun når frem til at børnenes sprog i klasseværelset er domineret af beskrivende sprogfunktioner, mens sproget i skoven domineres af udforskende sprogfunktioner. I læringssammenhæng er det interessant at se på denne kontekstualitet i sprogbrugen. I Lene Herholdts undersøgelse handler det dels om rummet, dels om at det er en undervisningssituation, der beskrives, hvor sprogfunktionerne knytter sig til undervisning/læring

i form af et henholdsvis beskrivende og undersøgende sprog. I min undersøgelse handler det også om rummet, men i dette tilfælde er det en personlig oplevelse, alene i naturen, hvor der hører andre kulturelle koder til og dermed en anden udtryksform, hvor følelser og sentimentalitet får plads.

Redaktionen har forkortet originalartiklen. Artiklen kan downloades i fuld længde med referencer og litteraturliste på www.viauc.dk/projekter/viaout/sider/viaout.aspx.

Dansk Friluftsliv – forum for natur- og friluftsliv har 25 års jubilæum i 2012

Vores kære forening har 25 års jubilæum i 2012. Det vil vi fejre med foreningens mange gode og trofaste venner gennem årene.

Vi håber at se nuværende medlemmer, bladskribenter, gamle bestyrelsesmedlemmer, venner af foreningen og mange flere til hyggeligt samvær i smukke omgivelser i Nationalpark Mols Bjerger.

Program og tilmelding offentliggøres i næste blad og på hjemmesiden.

Vi vil gerne bede jer om at sætte kryds i kalenderen **den 28.-29. april 2012**. Jubilæumsweekenden finder sted på DGI Karpenhøj Natur- og Friluftscenter på Mols.

Bestyrelsen

BØRNS BRUG AF NATUREN

Af Thomas Neumann, naturvejleder, Danmarks Naturfredningsforening,
Børn & Unge, neumann@dn.dk

.....

Bål og snobrød. Overnatning i det fri, huler i haven, svampetur og sporjagt. Det er ikke bare for sjov. Alt tyder nemlig på, at den tid, børn bruger i naturen, er rigtig godt givet ud. Ophold i naturen giver sunde og kloge børn, der vokser op som ansvarsfulde beskyttere og benyttere af naturen.

V erden forandrer sig hastigt, men naturen er stadig og vil altid være vores livsgrundlag. Et livsgrundlag, vi på få årtier er blevet mange flere om at dele. Verdens befolkning er blevet mere end fordoblet fra 1960 til 2009, og i 2050 vil vi være næsten ni milliarder mennesker, der skal deles om færre arter, mindre rent vand, mindre frisk luft og meget mindre natur.

Skal vi værne og deles om den natur, der er tilbage, betyder det, at vi skal leve mere bæredygtigt, og derfor skal de kommende generationer ikke fjernes fra naturen.

Børn og unge skal have oplevelser og erfaringer, der giver dem et direkte og tæt forhold til naturen som menneskets livsgrundlag. De skal vide noget om naturen, om naturressourcerne og om naturens kredsløb. De skal møde og lære naturen at kende og engagere sig i spørgsmål om natur og miljø. De skal både bruge naturen og passe på den.

Danmarks Naturfredningsforenings Skoletjeneste blev etableret i 1998 netop med det vigtige formål at skabe rammer for børns viden om og oplevelser i naturen. I dag har DN's Skoletjeneste Dan-

marks største kontaktlærernetværk og producerer en lang række forskellige undervisningsmaterialer, der beskæftiger sig med natur og miljø. Og så arrangerer DN's Skoletjeneste en række landsdækkende aktiviteter bl.a. Naturens dag og Affaldsindsamlingen, som er årlige tilbagevendende begivenheder. I 2011 havde affaldsindsamlingen 66.000 skoleelever ude i naturen på affaldsjagt.

Last Child in the Woods

I USA har en debat om amerikanske børns manglende forhold til naturen rejst sig med udgivelsen af bogen »Last Child in the Woods - Saving Our Children from Nature-Deficit Disorder« fra 2005. Debatten har spredt sig til hele landet gennem medierne og har blandt andet ført til bevægelsen Children & Nature Network. Bevægelsen arbejder for at genskabe kontakten mellem børn og natur.

Bogen Last Child in the Woods satte også tanker i gang i DN's Skoletjeneste: Hvor ofte er danske børn ude i naturen i dag? Hvilke barrierer er de største for børnenes naturoplevelser? Og hvad kan Danmarks Naturfredningsforening gøre for at hjælpe børn og børnefamilier til flere naturoplevelser og mere tid i naturen?

I 2004 undersøgte DN sammen med Gallup de 10-14 åriges brug af naturen. Undersøgelsen viste, at børn primært bruger naturen til traditionelle aktiviteter såsom at klatre i træer, lave bål og undersøge naturen. Overraskende var det, at rollespil fik relativt mange børn ud i naturen. Næsten en tredjedel af børnene svarede, at de var ude i naturen dagligt, og samme antal svarede, at de var ude i naturen flere gange om ugen.

I 2009 gennemførte vi en undersøgelse, der i naturlig forlængelse af 2004 resultaterne skulle belyse, om der var sket en ændring af børns brug af naturen i tre generationer.

Børns brug af naturen i tre generationer

Det var tydeligt forud for 2009 undersøgelsen. »Børns brug af naturen i tre generationer«, at børn i dag alt andet lige må have mindre tid til dem selv end tidligere generationer. Det er dokumenteret, at de tilbringer mere tid i institutionelle rammer end tidligere. At børn i dag bruger mere tid end tidligere på organiseret sport, og at børn i dag bruger rigtig meget mere tid på digitale medier end tidligere. Hvis søvn, spisetid, skoletid, transporttid, lektielæsning m.m. er

nogenlunde konstante størrelser i forhold til tidligere generationer, måtte børns brug af naturen som lege- og oplevelsesrum altså have ændret sig.

Og resultatet af undersøgelsen fra 2009 viser da også, at børn i dag tilbringer langt færre timer i naturen end deres forældre og bedsteforældre gjorde, da de var børn.

Børns dagligdag har ændret sig dramatisk i løbet af de seneste tre generationer. Børnenes bedsteforældre var ude i naturen mange gange om ugen og havde frihed og fritid til at opdage naturen på egen hånd. Men siden er der sket et voldsomt fald i den tid, børn opholder sig i naturen. De grønne bedsteforældre har fået børnebørn med mange andre interesser og nuancer. Børn i dag kommer mindre end halvt så meget i naturen som deres bedsteforældre gjorde som børn.

Børnene er indendørs

Undersøgelsen giver nogle klare fingerpeg om, hvorfor børnene ikke er så meget udenfor i dag som tidligere, og hvad de bruger tiden på. Som den vigtigste årsag angiver både forældre og bedsteforældre, at børnene holdes inde af elektroniske medier som computer, tv og spilkonsoller. Andre årsager er, at børnene er meget i institution, at forældrene mangler tid og nedprioriterer oplevelser i naturen. Desuden går nutidens børn til mange organiserede aktiviteter. For eksempel går 77 % af børnene i dag til sportsaktiviteter mindst en gang om ugen. Tallet var kun 50 % for generationen af bedsteforældre.

En travl hverdag

Konklusionen er ikke til at tage fejl af: Børns hverdag er i dag mere

travl, overvåget og skemalagt end tidligere, og børn vælger elektroniske medier og de organiserede aktiviteter frem for fritid til at lege i naturen. (Se figur 1).

Dykker vi lidt dybere ned i undersøgelsen, ser vi, at faktorer som børnenes manglende lyst, dårligt vejr, mange lektier og mangel på kammerater, der vil med ud i naturen, også spiller en rolle. Mangel på spændende natur, vanskelig adgang til naturen, økonomi og forældrenes angst for, at børnene kommer til skade opleves til gengæld ikke som de store barrierer.

Børnenes forældre oplever i høj grad, at de mangler tid til at få hverdagen til at hænge sammen. Forældrene giver udtryk for, at var der flere timer i døgnet, ville de tage ud i naturen med deres børn. De er enige i, at deres børn skal have oplevelser i naturen, vide noget om natur, dyr og planter, blive glade for at bruge naturen som voksne og lære at passe på og værne om naturen. Og lidt over halvdelen af de adspurgte forældre synes faktisk også, at deres børn kommer nok ud i naturen. Bedsteforældregenerationen er mere skeptisk. Her er det kun 11 %, der mener, at børn i dag kommer nok ud i naturen.

Flere naturoplevelser for familien

Børnenes egen frie tid til leg og aktiviteter i den nære natur, hvor de bor, er i dag meget begrænset i forhold til tidligere generationer. For bedsteforældrene var naturen en legeplads. De ældre fortæller om, hvordan de legede frit ude i naturen på egen hånd. Der er en helt anden tendens, når man ser på familiens fælles naturoplevelser. Strandture, skovture og andre familieudflugter

er blevet mere almindelige for børn i dag, end det var for deres forældre og bedsteforældre. Mange danske familier gør en indsats og prioriterer naturoplevelserne sammen med deres børn. 13 % af forældrene i undersøgelsen siger, at deres børn kommer mere ud i naturen, end de selv gjorde som børn. Som hovedårsager angiver de institutionernes indsats og deres egen bevidsthed om, at det er sundt for børnene.

Hverdagsnaturen forsvinder

De store naturoplevelser for børn skal ofte findes i det små. Lidt uglelyp eller en haletudse i det nærliggende vandhul. Følelsen er udefinerbar, men det skaber en vigtig samhørighed børnene og naturen imellem. Desværre er uglen i stærk tilbagegang, og frøen har stadig sværere ved at finde et vandhul til sine æg. Ifølge Danmarks Miljøundersøgelser er flere end en tredjedel af de undersøgte arter i Danmark på grænsen af udryddelse. Det sker blandt andet, fordi vi mister hverdagsnatur - altså den natur, børnene kan opleve efter skoletid.

Det var netop rigdommen i og af hverdagsnaturen, der fik bedstefar udenfor, da han var en lille dreng. Årsagen til, at naturen på bare to generationer bliver fattigere, er stadig større efterspørgsel og stadig mere intensiv udnyttelse af hver eneste hektar jord til landbrug og bebyggelse. Og med tabet af natur mister børnene forståelsen for, hvordan naturen fungerer og betydningen af dens mangfoldighed.

Grønne børn giver grønne forældre

Gode naturoplevelser i barndommen fører til naturglade voksne, der er gode til at passe på naturen. Derfor er det vigtigt, at børn kom-

mer ud i naturen. Gode naturoplevelser fra barndommen overføres nemlig direkte til ens voksenliv, viste en undersøgelse fra Skov og Landskab fra 2008. Det er en helt klar tendens, at forældre med mange og gode naturoplevelser fra barndommen oftere tager deres egne børn med ud i naturen end forældre, der ikke selv har haft en grøn barndom. Konklusionen bakkes op af DN's undersøgelse Børns brug af naturen gennem tre generationer. Her fremgår det, at forældre og bedsteforældre i høj grad mener, at barndommens naturoplevelser har haft positiv indflydelse på deres liv og på, hvordan de har brugt naturen som voksne.

På oplevelse med naturkatapulten

Danske børn kommer kun halvt så ofte ud i naturen som bedsteforældregenerationen. Hvis disse tal blot fremskrives, har det sidste barn været i skoven om to generationer.

Den negative udvikling skal vi vende med fokus og fællesskab. Fokus på børn, natur og bæredygtighed, og et fællesskab mellem fremsynede forældre, institutioner, myndigheder, medier, foreninger og organisationer.

DN ønsker institutioner, hvor børnene kommer mere ud i naturen,

og som arbejder med tankerne om en bæredygtig udvikling.

Med Gallup-undersøgelsen in mente startede DN's Skoletjeneste i 2009 en portal, www.naturkatapulten.dk, hvor børnefamilier kan finde hjælp og inspiration til naturoplevelser. Grundideen er, at børnefamilier kan finde en naturoplevelse der passer til årstiden, området, familiens behov og det tidsrum, familien har til rådighed. Weekender og ferier er børnefamiliernes vinduer. Der, hvor der er tid til naturoplevelser, men det er i skarp konkurrence med biografter, zoo-ture, tivoli-ture og familietid i hjemme i sofaen. Derfor skal en naturoplevelse give børnefamilierne tryk, oplevelsesværdi og være nem at gennemføre. Børnefamiliers tid er sparsom, og meget få børnefamilier kan bruge mange timer i naturen, så aktiviteten skal ikke være mere end en-to timer. Den skal heller ikke være grejtung eller forudsætte mange færdigheder eller viden om naturen. Disse faktorer og sikkert en lang række andre skal tænkes ind i de forslag og tilbud til børnefamilier, som udbydes i forskelligt regi.

Kommer institutionsbørn ud i naturen?

DN's Skoletjeneste ønsker snarest at iværksætte en ny undersøgelse af børns færden i naturen i insti-

tutionelle rammer. Her er der et stort videnshul. For kommer børn i ringe grad, i nogen grad eller blot i en eller anden grad ud fra skolens eller institutionens område?

Og hvad laver de, når de kommer ud i naturen?

Viden fra en sådan undersøgelse skal hjælpe os og andre gode kræfter, der arbejder med at understøtte leg, oplevelse og læring i naturen, til målrettet at skabe gode rammer og værktøjer til lærere og pædagoger. Viden herfra skal naturligvis også bruges politisk konstruktivt på lokalt og nationalt plan - for at sikre skærpet fokus på området hos beslutningstagerne. Det er et område, som DN i den nærmeste fremtid vil lægge ressourcer i. Vi vil gerne skabe en bred national bevægelse, som kan være med til at løfte debatten og skabe resultater med gevinst for børns sundhed og udvikling.

Danske børn skal klædes på, så de i fremtiden kan træffe gode, kloge og rigtige beslutninger om vores naturgrundlag. Børn skal ud i naturen - både for deres egen og for naturens skyld.

Referencer

The Childhood Factor. Adult Visits to green Places and the Significance of Childhood Experience
Catharine Ward Thompson, Peter Aspinall, Alicia Montarzano.
Environment and Behavior, Vol. 40, No. 1, 111-143 (2008).
Johansen, Maya & Bentsen, Peter (2008), Grønne børn bliver grønne voksne, Skov & Landskab.
Alle diagrammer til artiklen kan rekvireres ved henvendelse til redaktionen.

Artiklen er tidligere bragt i konference-rapporten - muligheder og begrænsninger for friluftsliv

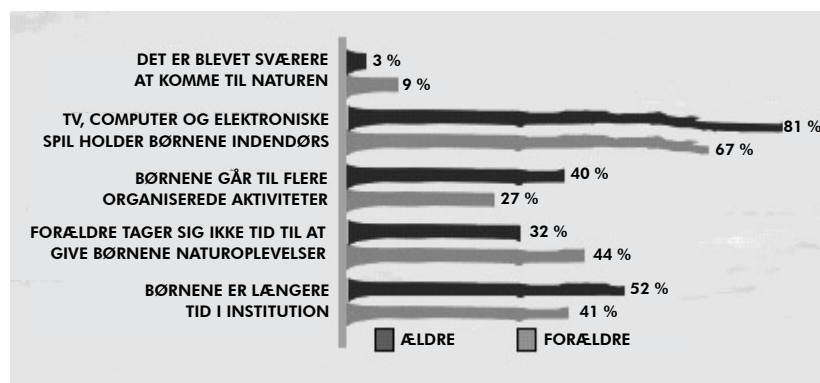

Fig 1. Fem vigtige årsager til at børn kommer mindre ud i naturen end tidligere.

UGLEGYLP - NATURLIGVIS

Af Torben Jørgensen, næsten flyvefærdig ugleunge
og naturvejleder i Natur og Ungdom, torben@natur-og-ungdom.dk

Svampene er naturens fantastiske og helt overvældende efterårsgave til den, der har øjne at se med. Selv de bedste øjne har det dog med at overse det mest utrolige. Måske er det sådan, at vi langt hen kun ser det, vi forventer. Alt for mange, også børn, forventer ikke rigtig noget særligt – og da slet ikke, når de er i skoven. Det er min chance - jeg skal bare gribe den!

Jeg medbringer svampekurve, så der er tre - højst fem børn om hver kurv. Naturstyrelsens arealer er at

foretrække. Ellers skal der være en klar aftale med den private lodsejer - en del af oplevelsen er at færdes udenfor veje og stier og det kræver tilladelse. Børnene kan være svære at holde tilbage, der skal ikke kradses meget i civilisationsfernissen før vores fælles fortid som jægere og samlere bemægtiger sig børnene! Der skal samles til huse! Ind i skoven. Find nogle svampe og så er der samling. Svampene systematiseres lidt på jorden og børnene får opmærksomhed for deres (for dem) helt særlige fund.

»Foreningen til
svampekund-
skabens fremme«

Medlemskab 130 kr.
pr. år.
www.svampe.dk

Måske er der noget at smage på?
Karl Johan er altid god. Eller et

Foto: Torben Jørgensen

hekseæg, så kommer kniven frem – fascinationen er helt i top! Men bare det at smage på nogle af navnene er en oplevelse. Prøv bare: Gift Skørhat eller Manddraber Mælkehat.

Måske får et barn, en lærer eller en forælder (eller undertegnede) lov at smage på svampen (der spytted ud igen). En overvældende og højst overraskende sanselig erfaring udløser en gajol, der hører til den ellers beskedne medbringeliste.

Hvis fokus for svampeturen er spiselige svampe, rettes blikket måske

allerede ved næste søgning, efter en kort introduktion, ind mod rørhatte og andre spiselige svampe fra første raid. Allerede nu har børnene et helt andet blik for svampene. Øjnene flakker ikke mere. Skovbund og stammer scannes: der skal høstes!

Og så er der alle de gode historier. Der skal også være noget til ørerne, hovedet og fantasien. Nogle gange kommer spørgsmålene af sig selv, andre gange lægger jeg børnene spørgsmålene i munden. Hvorfor hedder det mon en fluesvamp? Un-

derligt at brunstokket rørhat blåner ved berøring. Vi har det mere med at rødme – og sørme – her er en Rødmende Fluesvamp – hvem har fundet den?

Selv noget så støvet som Carl von Linnés *systema naturae* fra 1735, kan få liv, saft og kraft, hvis vi finder Almindelig Stinksvamp (*phallus impudicus*). For den ikke alt for kyndige ud i latin kan det måske lede på vej, at *impudicus* kan oversættes med »skamløs«. At børnene så også ofte har hørt om en svamp, der hedder noget med præstens unævnelige – det gør jo ikke historien og billedkraften ringere!

Svampenes rolle i naturen, sporespredning, samliv med træer osv. Børnenes vakte nysgerrighed er langt hen den bedste disposition – stof er nok at tage af!

Helst sluttet turen af med at vi tilbereder nogle svampe sammen. Er der ikke en tilgængelig bålplads bruger jeg gerne trangiasæt i skoven. Børnene gør arbejdet. De snitter svampene, der svitses i fedtstof sammen med løg og hvidløg. Til sidst tilsættes fløde, salt og peber og måske lidt friskrevet muskatnød. Hele herligheden indtages på friskt brød, gerne med lidt citronsaft! Velbekomme! Der er selvfølgelig ikke spisetvang, men der er langt imellem dem, der kan modstå fristelsen til at smage! Kan en formiddag gives bedre ud?

Inspirationslitteratur

Bio-nyt nr. 88 og 89: Svampe

Natur og Museum 22. årgang, nr. 2 1983:

Giftige svampe ved Torben Gang Rasmussen

TURBERETNING

Af Martin Johnsen, adjunkt, pædagoguddannelsen i Viborg, ansvarshavende redaktør for Dansk Friluftsliv, mljo@viauc.dk

.....

I bestyrelsen snakker vi ofte om, at vi dyrker alt for lidt friluftsliv for vores egen skyld. Vi, der arbejder i professionssammenhæng med at tage studerende og elever med ud i naturen i kortere eller længere perioder, kommer sjældent selv af sted. Det er jo i og for sig fantastisk at have det privilegium at få lov til at undervise og arbejde indenfor det felt, hvor vi har vores store lidenskab og passion, men det har også en bagside. Bagsiden, at ens eget friluftsliv, der hvor det hele ellers startede, har måttet lade livet – i hvert fald for en stund. Måske skal jeg bare tale for mig selv – jeg har i hvert fald savnet at komme på tur med gode venner for min egen skyld, ingen pædagogiske fedtefinger, didaktiske nøje overvejede refleksioner eller refleksioner over refleksioner. Bare tur for min egen skyld.

Måske er det derfor at denne sommers lille kanotur på 2 dage sammen med en gammel barndoms-kammerat på Karup Å står som noget helt særligt for mig. Det er jo ikke ligefrem friluftslivets højborg, 14 dage i vildmarken eller 10 dage på vinterfjeld. Nej – 2 dage i dansk sommervej, sol og regn, fluestænger, kolde øl og nærværende kammeratskab. Det var så fedt. Ikke mindst fordi vi i 20 år har fisket i åen og kender dens sving og havørredens standpladser, men jo ikke som sådan har set den fra vandsiden. Der var faktisk flere gange, hvor vi var i tvivl - er det nu det sving eller...?

Fakta om kanopadling på Karup Å

Det er tilladt at padle fra Karup by til Skive fjord i perioden 15. juni til 1. oktober i tidsrummet kl. 9-18. Strækningen er 56 km og passer fint til en lille 2 dages tur. Der er overnatning og indkøbsmuligheder flere steder, en fantastisk smuk natur ned igennem hele ådalen og muligheder for rigtig godt havørredfiskeri (husk gæstenummer til kano og dagkort til fiskeri).

Foto: Martin Johnsen

Vi startede turen ved Hesselund Søcamping i øsende regnvejr, men humøret var højt – drengene var jo endelig på tur. Åen er ikke mere end 2-4 meter bred på det øverste stykke og slynger sig gennem skov, siv og åbne marker. Min kammerat blev inden længe indviet i kanoens basale styretag som hhv. for- og bagpadler - ikke fordi vi brugte dem så meget, vi drev bare med

strømmen. Vi mødte adskillige fiskere, som kun hilste med et skævt smil (en evig skøn interessekonflikt ved de danske åer).

Ved 18-tiden nåede vi broen ved Vridsted, hvor der var bygget et nyt shelter. Aftenen gik med snak og fiskeri. Næste morgen fiskede vi igen inden vi padlede videre gennem mere regulerede stykker af åen

og gennem Skive by inden vi stoppede turen tæt ved udmundingen i Skive fjord.

Turen rummer fine muligheder for en mindre gruppe på tur (10-20 personer), der er mange broer, oplagte opsamlingspladser, en fantastisk smuk natur med mulighed for at se isfugl og odder samt noget af Danmarks bedste havørredfiskeri.

Relevante links:

www.kanosiden.dk (turbeskrivelse, udstyr, pakkelliste, teknik, sikkerhed mv.)

[www.viborg.dk/db/Turist.nsf/pdf/kanofolder/\\$File/kanofolder.pdf](http://www.viborg.dk/db/Turist.nsf/pdf/kanofolder/$File/kanofolder.pdf) (oversigtskort med overnatning, indkøb mv.)

www.hesselundcamping.dk (køb af gæstenummer til kano, fiskekort, lokale råd)

www.karupaa.com (fangstrapporter, naturen ved Karup Å, fisketips mv.)

TURTIPS

Af Thea Ø. Jacobsen, freelance guide
og friluftsführer, jacobsen.thea@gmail.com

.....

Gode råd til hvordan man holder varmen på vinterturen

Nu nærmer den kolde tid sig, og dermed er der udsigt til sne, ski, kolde tæer og næser. De fleste af jer derude har sikkert på et eller andet tidspunkt prøvet at ligge i sovepose med klappende tænder og kolde tæer eller at skulle rejse jer efter frokostpause og nærmest ikke være i stand til at strække benene ud igen fordi kulden stille og roligt er kommet krybende.

Så er det godt at kunne nogle tricks til hvordan man igen får varmen – her kommer syv varme tips fra mig til jer, som jeg enten selv har brugt på skituren eller som andre har præsenteret mig for.

- Ståtrold på ski; legen fungerer bedst på et nogenlunde fladt område, man har ikke stave med, det er en god ide at mærke området af, i stedet for at krav-

le gennem benene når man skal befri - legen kan varieres ved, at den der bliver fanget sætter sig på hug og den der befrier »kører«/kravler med spredte ben over den hugsiddende.

- Sporfange (ikke røre jorden i sne). Man starter med at lave en stor cirkel i sneen, dvs. man går gåsegang efter hinanden, således at fodsporene danner en cirkel. Når cirkelen er lavet går man lidt på kryds og tværs af cirkelen, så der kommer spor/gange på tværs. Man kan også lave små looper uden på cirkelen, afhængig af hvor mange der er med i legen. Når »sporet« er færdigt, vælger man en der er fanger og personen skal nu fange de andre. Det er ikke tilladt at bevæge sig udenfor sporet, dvs. man kan ikke overhale. Kommer man udenfor sporet bliver man fanget. Fangerrollen gives videre når fangeren har taget en af de andre.
- Orme-leg i soveposen; utrolig effektiv måde at få

Foto: Martin Johnsen

varmen på, når man er kommet ned i soveposen. Det går slet af ret ud på at man lyner soveposen helt til og så maser, skubber, mosler man mod sidemanden i teltet, den der først er udenfor sit underlag har tabt. Er man flere i teltet, er det alle mod alle.

- Stikbold med ski på; reglerne er som i almindelig stikbold, bolden laves af en pakpose med tøj i, og så kan man, hvis det er nødvendigt vikle lidt snor om for at få en boldagtig facon
- Opfind en dans med ski på; denne aktivitet kræver lidt kreativitet, men det går ud på at man sammensætter nogle enkle øvelser og dermed laver en lille koreografi. Det behøver ikke at være mere vanskeligt end et skridt til højre og et skridt til venstre, rundt om sig selv, ned på hug, løft det ene ben og klap under lår osv. Man kan også beslutte at hver deltager skal finde på en øvelse og så sætter man det hele sammen til sidst. Hvis man er mange, så del i mindre grupper, og lad gruppen udarbejde en dans. Flest mulig skal være i aktivitet.
- Kædetafat med ski på; to personer starter med at fange, de holder hinanden i hånden, når de fanger en, tager denne person de andre to i hånden osv. Man kan lave en lang kæde eller den, når der er 4 i kæden. Det er en god ide ikke at have stave med, samt at afgrænse området.

- Varm sten i soveposen; dette tips er fantastisk - men ikke helt ufarligt! Så vær forsigtigt første gang det prøves af. Det kræver også at man har adgang til et bål. Man finder en sten på størrelse med en knytnæve (ikke flint) og ligger den ind i bål. Der ligger den så én til to timer og bliver varmet godt op. Derefter tager man den ud igen og lader den ligge og køle lidt af. Når den er tilpas varm (individuel vurdering) så tager man en tyk uldsok, vender vrangen ud og tager fat om stenen, ruller sokken uden om stenen og nu har man så en skøn varmesten, som kan lægges ned i fodenden af soveposen og som holder dine fødder varme hele natten.
- Et alternativ til stenen er at hælde kogende vand på drikkeflasken og så putte den ned i fodenden af posen. MEN husk at skrue låget ordentlig på og vær sikker på at din vandflaske tåler kogende vand.

Hvis du er så heldig, at du tilhører varmbloodsracen af »radiatormennesker« - dem der aldrig fryser, så kan aktiviteterne også godt bruges hvis man bare har lyst til at have det sjovt.

Med håbet om megen dejlig sne og kulde - god vinter til alle!

Foto: Martin Johnsen

DET VILDE KØKKEN

Af Kamille Bjørn Rohde, friluftvejleder
og underviser i naturfag
og friluftvejleder, mille@rohde.mail.dk

V elkommen til vores nye temakolonne »det vilde køkken« om turmad. Det vilde køkken handler om gode ideer, inspiration, løbende mundvand og lækker mad. Du, kære læser, kan bidrage med din egen yndlingsopskrift, en god historie om en turmad oplevelse eller andre erfaringer, ved at sende det til redaktøren.

»Den dejligste overraskelse, efter 3-4 dage på fjeldet, er masser af lækker mad« - med den sætning for øje vil jeg åbne ballet med min egen hof-ret, skabt af min gode kokkeven, deraf navnet.

Kaos-Kokkens fjell-gryde

4 personer. Retten skal laves over to dage og holder sig længe, afhængig af hvor grundig man er med at tørre. Den skal med andre ord tilberedes inden turen.

Dag 1 (arbejdstid 30 min.)

Jeg laver en marinade af citronsaft, 1/2 af citronens skal i fine strimler, honning, knuste peberkorn, og finthakket syltet ingefær. Kødet

skæres i de fineste strimler og vendes i marinaden. Top op med soja, rør godt og stil det i køleskabet natten over.

Dag 2 (arbejdstid 1 time, tørretid 5-8 timer alt efter ovn)

Jeg starter med at hælde kødet op i en si så marinaden kan dryppe af. Så skærer jeg løg og peberfrugt så tyndt jeg kan, gerne på foodprocessor, men ikke med rivejern, det bliver for smattet.

Jeg holder de to grønsager adskilt og spreder dem ud på hver sit rene viskestykke.

Gulerødder og persillerod er nemmest at skrælle med en kartoffelskræller, det giver et bjerg af fine lange tynde stykker. Dem breder jeg også ud på et rent viskestykke. Med et andet rent viskestykke »dupper« jeg grønsagerne så tørre som jeg kan.

Så tænder jeg min ovn på 100 grader, varmluftprogram. Min ovn er ikke den mest effektive så I skal nok starte lidt lavere, omkring 80 grader. For at pladerne ikke skal

være alt for tæt nøjes jeg med tre ad gangen. På hver plade lægger jeg bagepapir og en type grønsag. Jeg spreder det så godt jeg kan på pladen. Kødet gør jeg det samme med når det er dryppet af. Hvis jeg skal lave mad til fire personer kan jeg ikke have det hele i ovnen samtidig. Jeg blander ikke grønsags typerne, da de ikke tørre lige hurtigt.

Nogle lader ovnen stå åben (en ske i klemme eller lign.). Det går for langsomt for mig, til gengæld har jeg så besværet med ca. hvert kvarter, at åbne ovnen og tørre fugt af ovnlågen og lukke damp ud. Pladen med kødet vil væske mere, hæld væsken fra når du kan. Rod op i grønsagerne efterhånden som de tørre, så de bliver vendt. Tricket er jo at få al fugt væk i en fart!

Løg og rød peber tørre rimelig hurtigt, kødet tager længst tid. Hvornår det er tørret er en vurderingssag. Et trick er at tage det ud og når det er kølet så mærke på det, er grønsagerne gummiagtige skal de ind igen. Kødet er sværest at vurdere, fordi ingefæren ikke tørre men bliver til klister-vingummi. Øvelse gør mester!!

Det tager lang tid! For mig bliver det altid til en grej-dag, hvor jeg får pakket, vokset bukser og lappet det der gik itu på sidste tur.

Hver gang jeg tørre mad får jeg frygtelig dårlig samvittighed over miljøregnskabet i at have ovnen kørende en hel dag. Jeg trøster mig med at det jo ikke er så tit jeg tørre turmad. Jeg har mødt folk der tør-

Ingredienser:

400 g oksekød uden sener og fedt

2 dl soja

2 spsk. honning

en masse kværnet peber (10 hele korn)

1 citron

4 kugler sød, syltet ingefær

800-1000 g grønsager (gulerødder, løg, rød peber, persillerod)

50 g tørrede kantareller (med mindre du plukker dem selv, så må du også tørre dem selv!)

3-4 hele røde friske chili af den mellemstærke type

3-4 fed hvidløg (kan undværes hvis man ikke er til hvidløg)

kartoffelmospulver, tag bare rigeligt med, saucen bliver god!

rer over deres brændeovn, hvilket giver god mening hvis man alligevel fyrer. Der er også nogle der har investeret i specielle tørreovne der er konstrueret til formålet. Hvis man tørrer meget er det nok en god ide!

1 kg grønsager bliver til 120 g tørret. 400 g kød bliver til 200 g tørret. Chili og hvidløg tørrer jeg ikke, de smager bedre frisk, kan holde sig på turen og vejer ikke meget.

Kartoffelmos køber jeg som pulver.

Når retten skal tilberedes skal den stå i blød, gerne 3-4 timer. Er jeg på vandring putter jeg kød og grønsager i min vandflaske og fylder den med vand. Det kan man kun hvis vandflasken har stor åbning. Nogle gør det i en pose, men jeg vil nødig tænke på hvad der sker hvis den går i stykker nede i rygsækken. Er jeg i lejr, gør jeg det bare i gryden.

Når der skal spises koger jeg de opblødte ingredienser i opblødningsvandet sammen med hele chili og hvidløg i skiver. Det er klar når det har kogt et par minutter. Så koger jeg vand til kartoffelmospulveret og VUPTI, mad på 5 minutter!

Det smager himmelsk og må det ikke være for stærkt, så fjern chilierne igen før du spiser, de kan spises af dem der kan klare mosten!

Velbekomme!

Foto: Kamille Bjørn Rohde

Af Martin Johnsen, adjunkt, pædagoguddannelsen i Viborg,
ansvarshavende redaktør for Dansk Friluftsliv, mljo@viauc.dk

natur af Anette Eckmann. Bogen er et opslagsværk, der beskriver 41 forskellige planter, urter, bær, frugter, rødder, nødder, tang, svampe, bark etc., samt hvordan disse tilberedes hjemme i køkkenet - eller på friluftsturen (red). Gennemgående for bogen er de mange flotte og inspirerende billeder, hvilket giver bogen et helt særligt æstetisk indhold. Indledningsvist gennemgås regler for indsamling og tilberedning, tørring, allergi, høstsæson mv. Herefter gennemgås hver art næsten slavisk med: *høstsæson, hvor finder jeg, gastronomi, sundhed, værd at vide, sjovt at vide, tips* samt en masse forskellige opskrifter. Sidst findes en læserservice med adresser, hjemmesider osv. til diverse leverandører. Den er meget informativ og giver læseren et godt grundlag for selv at kaste sig ud i naturens gastronomiske verden. Bogen emmer af spiselige lækkerier, mange timers indsamling og naturoplevelser i det fri, staldtips, mentalhygiejne, erfaring, glæde og ikke mindst en gennemsyret personlig passion og lidenskab for naturens muligheder og spisekammer og det smitter af på læseren. Bestemt en relevant bog for jer, som gerne vil supplere turmaden med spiselige ting fra naturen. Mange af opskrifterne kræver dog forberedelse og mange ingredienser, men så må der eksperimenteres på trangiaen rundt omkring. Lad mig slutte med forfatterens egne ord: *Bryg snapse, rør i gryderne, bag kager og lav syltetøj. Byd og nyd - smag, snak og stimuler krop og sjæl med naturens gode og gastronomiske oplevelser.*

Friluftsliv – for mennesker med funktionsnedsættelse

Forfatter (red): Tine Soulié og Bo Therkildsen

Udgiver: Handicapidrættens Videnscenter
(DK) i samarbejde med Valnesfjord Helsesportscenter (N)

Udgivelsesår: 2011

Sider: 210

ISBN: 978-87-90388-18-8

Ambitionen med denne flotte antologi er at kvalificere og udbrede det allerede eksisterende arbejde, som pædagoger, lærere, terapeuter, natur- og friluftsledere m.fl. lægger i at give mennesker med funktionsnedsættelse mulighed for oplevelser i naturen gennem forskellige friluftaktiviteter. Der foregår meget rundt omkring i Danmark og Norge som formidles på meget inspirerende vis igennem de 16 artikler, som danner rammen for antologien. Alle artikler forsøger i fællesskab på hver sin vis at svare på to hovedspørgsmål:

Hvilke værdier rummer friluftsliv, som mennesker med funktionsnedsættelse kan få nytte og glæde af? Hvordan tilrettelægges aktiviteter i naturen, så alle kan deltage? Det er altså både en holdningsbaseret og didaktisk, reflekterende bog, hvilket gør den interessant at læse.

Antologien indledes med to overordnede artikler om »friluftsliv og pædagogik« af Tine Soulié og »naturoplevelse og friluftsliv« af Annette Bischoff. De resterende artikler er en blanding af praksisfortællinger, personlige beretninger, erfaringer fra forskellige undervisningsforløb og specialundervisning, turoplevelser m.m.

Antologien er fyldt med livsbekræftende beretninger, interessante diskussioner om nordisk og moderne friluftsliv, naturvejledning, arbejdet med både handicappede og socialt udsatte unge i naturen og ikke mindst flotte billeder, som i den grad giver læseren et indblik i, hvordan det kan lade sig gøre at lave praktiske forløb med denne brugergruppe. Meget flot og inspirerende - bestemt en bog, vejledere i friluftsliv bør have stående på hylden, da bogen giver meget stof til eftertanke for ens egen praksis, også selvom det ikke er med indeværende brugergruppe.

Afsender:
Jesper Lind Nielsen
Niels Finsens Vej 5
5700 Svendborg